

2. ФОРМИ И СХЕМИ НА ТРАНСГРАНИЧНАТА ПРЕСТЪПНОСТ /КОНТРАБАНДА И ТРАФИК/

2.1. СТОКОВА КОНТРАБАНДА

Липсата на производство на стоки в дадена страна или производството на стоки с ниско качество и лош търговски и естетически вид е основен стимул за контрабандистите. Това е и основната причина за внасянето в България през последните десет години на огромни количества битова техника, електроника и електроуреди по контрабанден начин.

Контрабандата е насочена предимно към стоки, които, в резултат на ползването, се видоизменят или изцяло се консумират /изчезват/. Такива стоки са горивните и смазочни материали, алкохолните и безалкохолните напитки, тютюневите изделия, хранителните продукти, суровините за производство на стоки, стоки за битови и комунални нужди и т.н. Всъщност това са стоки, които, след като се разпространят (залеят пазара) и бъдат купени, не могат лесно да се идентифицират, а впоследствие изчезват и не могат да бъдат реално намерени, когато се установи, че са внесени по незаконен начин. По-рядко се контрабандират машини и съоръжения, защото те са носители на технически белези и други характеристики, които впоследствие могат да бъдат проверени – идентификационни номера, уникални технически решения, специфични материали, от които са произведени. Тези белези се променят по-трудно, макар че и това не е невъзможно. Контрабандата на машини и съоръжения е особено доходна, защото често машините са изключително скъпи и струват милиони долари. Този вид контрабанда верижно довежда до контрабанда и на необходимите за машините консумативи и резервни части.

И в България, подобно на други държави, характерна особеност при контрабандният внос е сезонността. С други думи, незаконният внос зависи от годишния сезон. Така например, в месеците преди лятото и през летния сезон се контрабандират летни и спортни дрехи и облекла, безалкохолни и слабо алкохолни напитки, плодове и зеленчуци, козметични и парфюмерийни продукти. През есенно-зимния период пък нараства броят на незаконно внесената битова и домакинска техника, подаръци и детски играчки, които се търсят особено преди коледните и новогодишни празници. Лесно може да се направи изводът, че контрабандата е свързана с увеличаването или намаляването на потреблението на стоки в страната през даден сезон.

Стоковата контрабанда е свързана и с пренасянето на различни видове стоки, които впоследствие се използват за извършването на престъпления. Незаконното внасяне на специални видове хартия и мастила е свързано с последващото им използване за изработката на фалшиви парични знаци, фалшиви акцизни бандероли, подправени документи на фирми, организации и държавни институции. В тези случаи на контрабанда, при декларирането търговското описание и тарифният номер се променят съзнателно, с оглед недопускане изтичането на информация за действителното пред-

назначение на внасяната стока.

Широко е разпространен и контрабандният внос на стоки с изтекъл срок на годност и некачествени продукти. За тези стоки има наложени ограничения и забрани. При незаконния внос често се правят промени в обозначенията и етикетите на стоката, преправя се датата на производство и срокът на годност, извършва се ново опаковане и подмяна на документацията за стоката. До голяма степен това важи за хранителните и козметичните продукти и стоките, чиито технически характеристики, химически състав и физическа структура не отговарят на националните стандарти. В европейските страни "организациите на потребителите" следят за това на пазара да не се разпространяват некачествени стоки – например фалшифицирани шампоани, от които окапва косата и кремове, предизвикващи възпаления.

В стремежа си към бърза печалба, недобросъвестни търговци на хранителни продукти изкупуват на безценица залежала продукция в чужбина и внасят в страната стоки с изтекъл срок на годност или развалени храни. Придружаващите стоката документи се подменят, фалшифицират или се подменят сертификатите за произход и качество. Съществуват примери за внос на зърно, заразено с главня, австралийско говеждо месо с хормони и т.н. Ако стоки от този вид не се внасят контрабандно, за търговците съществува рискът да бъде установено, че стоката е некачествена и да се наложи забрана за нейното разпространение, да се поиска унищожаване или да не се допусне вноса ѝ в страната.

Контрабандата на фалшифицирани стоки и търговията с тях процъфтява – фалшифицира се всичко, което обещава добра печалба. Увеличава се броят на кражби на търговски марки и броят на разкритите имитации на стоки. Като правило, стоките с фалшифицирана търговска марка са значително по-евтини от оригинала. Понякога обаче, те се продават и по-скъпо. Фалшифицират се не само луксозни, но и масово употребявани стоки. Щетите са не само за страната, но и за собствениците на законните марки и производителите. Особено опасно е фалшифицирането и разпространяването в страната на стоки, като фалшиво произведени лекарства, резервни части за автомобили с ниско качество и здравина, алкохолни напитки и др.

В страната най-често се срещат имитации и фалшификации на стоки, произведени в Турция, Полша, Китай или арабските страни. Фалшифицираните стоки обикновено са произведени от фирми, които не спазват необходимите технологични и други изисквания, качеството на произведената стока е значително по-ниско от това на оригиналната. Прави впечатление, че през последните 3-4 години фирмите, собственици на търговски марки, започват стриктно да следят на пазара да не бъде пласирана фалшифицирана стока. В страната бяха приети нови закони и тенденциите са да се засилва контролът в тази насока. Ако фалшифицирана стока е внесена и вносът е регистриран, това дава възможност към вносителите и разпространителите да се предявяват съдебни претенции, да се проследява пътя на движението на стоката и да се достига до производителя. Ето защо, вносителите прибягват до контрабанден внос, при който не се регистрира действителното движение на стоката и не се установява производителя и разпространителите.

Могат да се обособят **няколко типа** основни схеми в сферата на стоката /търговска/ контрабанда:

Контрабанда, свързана с количеството

При контрабандата, свързана с укриване на част от стоките, декларираното количество на намиращата се в транспортното средство стока се занижава и следователно се заплащат по-малко митни сборове и други държавни вземания. Начинът на извършване е прост и ефективен. Ако, например, в един камион има 1000 кашона стока, а пред митницата се декларира 800 кашона, не се заплащат митата и данъците за останалите 200. Когато не се извърши ефективна физическа проверка на наличните в камиона стоки, преди освобождаването на транспортното средство от митнически контрол, тези стоки се разтоварват във вътрешността на страната и тяхното откриване е много трудно.

Друга форма на контрабанда е да се декларира само броят на намиращите се в камиона колет (кашони), без да се уточни съдържанието и количеството на стоката във всеки отделен колет. Принципът е следният – декларира се една, а в действителност се внасят два или повече вида стока. Формално е извършено митническо оформяне и заплащане на дължимите мита. С тази форма на контрабанда се постига и оправдаване на декларираната занижена митническа стойност на стоката и се внася двойно или повече количество от декларираното, като се придава привидна законност на вноса. С помощта на този вид контрабанда, в страната бяха внесени огромни количества стоки, без, на практика, за тях да са заплатени дължимите митни сборове и други държавни вземания.

Измами, свързани с неточното описание

Това е широко разпространена разновидност измами, при които представяната информация е невярна и води до заблуда по отношение на физическото описание на стоките, което от своя страна дава възможност за неправилно класифициране и извличане на облаги. За осъществяване на изматата съзнателно се посочва тарифен номер, различен от действителния и се използва голямата разлика в ставките. Достатъчно е да бъде класирана съзнателно по погрешен начин и да бъде неправилно определена тарифната позиция на стоката, за да се нанесат щети или да се заобиколят забрани. "Грешката" може да е свързана с различния процент на митническите ставки. Процентът мито за две тарифни позиции и тарифни номера може да е еднакъв, но "сгрешената" тарифна позиция да дава възможност да се заобиколи забрана за внос или износ на стока, да се декларира и внесат стоки без или с намалено мито, да се внесе или изнесе на занижена стойност, да се надвиши лимита на квота, както и да се избегнат други контролни органи – хигиенни, санитарни, ветеринарни, стандартизационни.

Съзнателното посочване на неверен и неточен тарифен номер се съпътства често и от неточно, невярно или непълно физическо описание на стоките в декларацията. Неточното описание създава предпоставки за неравномерно извличане на облаги, като се печели от ниските митнически ставки, а също така успешно служи и за избягване на ограничения или забрани за внос и износ на стоки.

Ефикасни форми на контрол при подобни измами са физическият и последващият контрол. При физическия контрол се установява дали в действителност намиращата се стока в дадено превозно или преносно средство съответства на декларираната стока и на посочения за нея в декларацията тарифен номер и търговско описание. Същата проверка се прави и при пос-

ледващия контрол, който се извършва в складовите помещения на търговеца. Разбира се, желателно е последващият контрол да се извърши преди стоката да е постъпила в търговската мрежа. При него също могат да се установят несъответствия в документацията по продажбите. /Например, търговец, внесъл в страната пилешки дробчета, в действителност не е продавал и никога не е отчитал продажби на дробчета, а през цялото време е продавал пилешки бутчета./ Резултатна форма за контрол е и вземането на мостри от стоката за анализ и сравняване на резултатите от анализа с данните при декларирането.

Измами, свързани със стойността

При този вид измами наблюдаваме занижаване или завишаване на стойността на съответните стоки. Нарушенията касаят декларираната пред митницата стойност на внасяните, изнасяните и транзитираните стоки и се изразяват в занижаване или завишаване на стойността на стоките.

Чрез декларирането на стойност, която е по-ниска от реално платената или подлежаща на плащане цена, се постига пълно или частично избягване на заплащането или обезпечаването на дължимите митни сборове и на другите държавни вземания.

За да могат да се осъществят измамите, свързани със стойността, е необходимо да бъдат манипулирани или фалшифицирани документите, представени пред митницата и отнасящи се до митническата стойност. Това са фактурите и търговските договори, особено в частта им, относно размера и начина на плащане на стоката, а също така и други документи, показващи разходите, които следва да се прибавят, с цел правилното определяне на митническата стойност.

Нарушение има и тогава, когато вносителят на стоките пропусне съзнателно да включи и декларира всички облагаеми елементи или се опита да укрие истинския им вид. Вносителят може съзнателно да пропусне декларирането на разходите за застраховка или разходите за транспорт до входен граничен пункт, а също така да занижи или завиши тези разходи. Освен това, той може съзнателно да пропусне да декларира комисионните и възнагражденията за посредничество при продажбата на стоката, а също и разходите за опаковка, роялти и лицензионни такси, обработка и товароразтоварни операции в чужбина. Друга възможност за контрабандистите е недеклариране на част от следваща се продажба, при която отделно плащане се връща пряко или косвено при продавача на стоката в чужбина, както и други косвени плащания, които следва да се включат в облагаемата сума при определяне на митническата стойност на стоката.

При измамите, свързани със **занижаване на стойности**, се наблюдава и така нареченото смесване на стоките във фактурата, при което общата фактурна сума е вярна, но за стоките с високи митнически ставки цената е занижена, а за стоките с ниски или нулеви митнически ставки цената е завишена.

Вносителят също така, може да раздели плащанията по доставката на части, с цел да избегне плащането на митните сборове и другите държавни вземания, като декларира само авансовото плащане или само окончателното плащане като облагаема сума.

Друга измама е представянето пред митницата на невярна и неистинс-

ка (фалшива) фактура и укриването на истинската такава. Стойността, отразена във фалшивата фактура, не съответства на действителната. Чрез двойното фактуриране се създава възможност за занижаване и деклариране на ниска митническа стойност, като се укрива действителната цена на стоката. Фалшивата фактура може да се изготви от продавача, доставчика, вносителя, агента, брокера или от други лица. Особено опасни са случаите, когато брокерът или лицето, което представлява фирмата пред митницата, изготви фалшива фактура и декларира от името на фирмата невярна и занижена митническа стойност, с цел да присвои предоставените му средства за заплащане на митните сборове и другите държавни вземания.

Във фалшивите фактури, в частност в тези със занижена стойност, се забелязва често и манипулиране на валутата на плащане, като се използват курсовите разлики на различните валути с цел да се създаде впечатление, че декларираната стойност е висока в цифрово изражение.

Занижената стойност може да се използва и с цел да се представят пред митницата по-малки обезпечения (банкови гаранции, парични депозити) при транзита на стоки от отправно до получаващо митническо учреждение, защото размерът на обезпечението зависи от този на дължимите митни сборове и други държавни вземания.

При **завишаването на стойности** се създават условия за неправомерно възстановяване и получаване на по-високи данъчни кредити и компенсации. Завишаването на стойности при износ и внос на стоки е един от най-ефикасните методи при рециклирането (пране) на пари. Чрез фалшивите фактури за внос или износ ефективно се интегрират незаконните средства (мръсни пари) обратно в икономиката. Завишаването стойността на фактурите при внос служи за оправдаване на сумите, депозирани по-късно в някоя от местните банки, а при износ по този начин се оправдават сумите (мръсните пари), получени от чужбина.

Като ефикасен метод за противодействие на измамите, свързани със стойността, може да се посочи последващият контрол, по време на който се проверява точността и коректността на данните в митническата декларация. Митническата администрация разполага с правомощия да извършва подобен контрол, като проверява документацията, свързана с вноса и износа на стоки, изисква допълнителна информация от лицата, участващи в международната търговия и всички останали лица и фирми, имащи отношение към вноса и износа на стоки. Следва да се отбележи, че контролът е селективен и последващи проверки се извършват тогава, когато митническите органи имат достатъчно основания да се съмняват във верността и точността на декларираната стойност или разполагат с достатъчно данни за извършени нарушения по отношение на митническата стойност. Практиката показва, че в резултат на проверките свързани със стойността, включително и тези по линия на международното сътрудничество, се установяват драстични случаи на занижаване на стойности, с цел избягване плащането на митните сборове и другите държавни вземания.

Измами, свързани с произхода

При измамите, свързани с преференциалния произход на стоките, съзнателно се нарушават изискванията и правилата за произход на стоките, регламентирани в двустранните или многостранните споразумения. Измамите с произхода също се използват, с цел да се заплатят по-малко митни

сборове и други държавни вземания, да се избягнат забрани и ограничения или да се заобиколят търговски санкции и ембарго. Вносителите съзнателно укриват действителния произход на стоката, за да могат неправомерно да се възползват от следващите се преференции, предоставящи намалени или нулеви ставки на вносните мита, опитват се да избегнат съществуващи забрани или ограничения за внос или износ на стоки.

Удостоверяването, че стоките произхождат от дадена страна, изцяло са получени или произведени в тази страна или са претърпели съществена и икономически обоснована преработка или обработка, става чрез представяне на документи, доказващи произхода на стоката. Именно те се манипулират (фалшифицират, подменят), за да може да бъде осъществена измамата. Такъв документ за доказване на произхода на съответна стока е сертификатът за произход. В случаите, когато не се изисква такъв сертификат, удостоверяването на произхода става чрез писмена декларация на износителя, доставчика или друго лице върху фактурата, договора или превозните документи. За никого не е тайна, че голяма част от тези вписвания в документите са неистински и се извършват на територията на страната, включително на места, намиращи се в непосредствена близост до митническите учреждения.

В случаите на измама е възможно сертификатът за произход да не е истински или да не е изготвен и издаден от компетентен орган, като се използват истински или фалшифицирани бланки с положени върху тях подправени подписи и печати. Не са редки и случаите, когато се използват дублирани номера на сертификатите, манипулирани дубликати, представяни впоследствие, или се извършва подмяна на сертификати, които в действителност не се отнасят за декларирана пред митницата стока, независимо, че са издадени от компетентен орган в страната на издаване. Прикриването на произхода на стоките може да се извърши успешно и в трети страни, където се подменя документацията или се извършва така нареченото смесване на стоките, за да се скрие истинския им произход. Променят се също така и опаковките, маркировката и етикетите на стоката.

Манипулиране на сертификатите за произход се извършва и по отношение на тяхната валидност, като се променя датата на издаване на сертификата (сертификат с изтекъл срок), за да може да бъде приет от митническите органи. Обикновено манипулациите и подмяната на документите, удостоверяващи произхода, става по време на транспортирането, в неутралните зони на ГКПП или във вътрешността на страната.

Ефикасна форма за проверка на автентичността на документите, удостоверяващи произхода и верността на информацията в тях, е последващият контрол, чрез който се установява дали тези документи са достоверни и дали вносителят има право на съответни тарифни преференции. Проверките се извършват, като българските митнически органи отправят запитвания до страната-бенефициент и искат потвърждение на автентичността на документите, удостоверяващи произхода. При основателни съмнения относно автентичността на документацията и верността на информацията за произхода, митническите органи би следвало по-често да ползват възможностите за отлагане предоставянето на преференциите, като изискват обезпечаване на дължимите митни сборове до приключване на проверките. Практиката показва, че в резултат на последващите проверки се установяват множество случаи на измами и неправомерно ползване на преференции от страна на вносителите.

Измами, свързани с транзитирането на стоки

При тях се наблюдават действия, които водят до отклоняване от митнически контрол и надзор на стоки, с цел те да останат в страната без заплащане на дължимите митни сборове и други държавни вземания. Документацията, свързана с приключване на транзита, се подправя чрез неистински печати и документи, които удостоверяват, че стоките са достигнали от от правното до получаващото митническо учреждение в непроменено състояние и транзитната операция е приключена.

Измами, свързани с разрешенията за внос или износ

В тези случаи на контрабанда се използват преправени документи. Целта е, чрез този вид измама да се избегнат забрани или ограничения, свързани например с фитосанитарния, ветеринарния контрол, както и ограничения при пренасяне на стратегически стоки, оръжия, ядрени, химически и биологически активни вещества, текстилните изделия, паметници на културата и предмети с археологическа или художествена стойност и др.

Измами, свързани с невярно декларирано качество и количество

Целта при тях е избягване на съществуващи защитни мерки или забрани. Тук се наблюдават несъответствия в описанието, теглото, опаковката на стоките и др.

Измами, свързани с крайното потребление

При тях стоките не се използват по първоначално декларираното предназначение и се променя крайният потребител с цел да се спечели от занижени или нулеви мита или да бъдат избегнати съществуващи забрани.

Измами, свързани с възстановяването на мита и данъци

За тях е характерно, че декларираните за износ стоки в действителност не напускат страната (фиктивен износ) или биват изнасяни стоки с умишлено завишени стойности.

Измами, свързани с фирми-фантоми

В тези случаи се внасят и изнасят стоки на името на фирми и организации, които в действителност не съществуват. Подобни фирми може да са регистрирани или да не са регистрирани от съда. При положение, че са регистрирани, се използват неточни или неверни имена и адреси. Разкриването на ползващите се от такива фирми е затруднено. Фирмите-фантоми се използват и за цели, несвързани с укриване или неплащане на мита и данъци, най-вече когато се извършва пране на пари или наркотрафик.

Чиста контрабанда

Такива са случаите, когато съответното превозно средство с контрабандна стока е пропуснато през контролния пункт, без това да бъде отразено в митническата документация (нерегистриран пренос на стоки), т.е. налице

е чиста контрабанда, без необходимата митническа обработка на пренасяната стока.

2.2. МАСОВА КОНТРАБАНДА "КУФАРНА ТЪРГОВИЯ"

Масовата контрабанда е специфична разновидност на стоквата /търговската/ контрабанда. Тя е представена предимно от т.нар. "куфарна търговия". Значимостта на последната често се подценява в комплекса корупция/контрабанда, в който основателно най-голямо внимание се отделя на контрабандните канали. Трябва, обаче, да се отбележи, че обемът на куфарната търговия представлява съществена част от незаконния внос и износ на стоки в и от България.

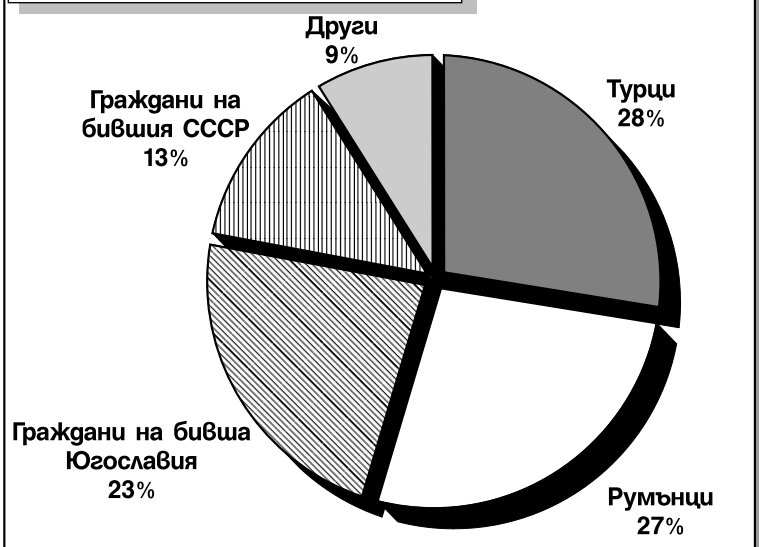
Това явление неоснователно се подценява. От 1989 г. досега по тези въпроси е правено едно единствено системно изследване и то в контекста на транзитната миграция. Това е разработката на Международната организация за миграцията от 1993 г. (Transit Migration in Bulgaria, IOM, 1994).

За мащабите на явлението, неговите последствия, "средата" и "мрежите", които създава, може да се съди по косвени измерители и експертни оценки.

Един от показателите, които биха могли да бъдат използвани, е броят "излизания" от страната. Такава информация се предоставя от Националния статистически институт (НСИ). През 1996 г. и 1997 г. са регистрирани по над 3 млн. "излизания" годишно. Преобладават визитите на български граждани в съседни страни: бивша Югославия – около 1/3 от всички излизания; Турция – 17%; Румъния – 15% и т.н. В 9/10 от случаите, като мотив на пътуването е посочен "туризъм". Тази информация показва потенциалния размер на "куфарната" търговия. (Фиг.2.1)

Данните показват, че типичните "куфарни търговци" многократно преминават държавната границата в двете посоки, често по няколко пъти на ден. При всяко преминаване те пренасят стока, за която не се плащат дължимите митни сборове и другите държавни вземания. Допълнителни печалби куфарните търговци получават от разликата в цените на контрабандираните стоки от двете страни на границата. Важно е да се отбележи, **че куфарната търговия обикновено има организиран характер** и се осъществява предимно през границата със Сърбия, Македония и Турция. Обикновено се изнасят и внасят бензин, битови и домакински стоки, хранителни продукти

Фиг. 2.1. "Куфарни" търговци

По данни от 1993 г., "куфарните" търговци са 14% от транзитните имигранти. Това вероятно са около 100 хил. души - в по-голямата си част граждани на ОНД или на съседни държави, със средно по 5 преминавания през страната ежегодно. И по-точно - около 40% от тях са граждани на ОНД (главно Русия) или на бивша Югославия. Този "бизнес" се практикува както от румънци, грузинци и др., така и от граждани на Полша, Унгария и Чехия. Куфарни търговци от Нигерия и други африкански страни използват София (съответно полети на "Балкан"), както и столиците на други балкански страни като транзитни пунктове по пътя си за и от Русия. Те пребивават в страната обикновено не повече от 1 нощ в 46% от случаите. Повечето - 60% - пътуват с автобуси. За разлика от останалите транзитни имигранти, те са информирани много добре - очевидно от съществуващи неформални мрежи, за условията в страната. Това е най-младата група транзитни посетители - 86,7% са под 35 г.; 53,4% не са семейни; 2/3 са мъже.

и напитки, плодове и зеленчуци и т.н. Физическите лица пренасят също и стоки, забранени за внос и износ.

Според оценки на експерти, в началото на 90-те години, **куфарната търговия с Турция достига обем от около 800-900 млн. долара** (годишно). Вносът на турски стоки чрез куфарната търговия превъзхожда българския куфарен износ около 20 пъти (българските "куфарни" стоки са основно месо и месни произведения, цигари, алкохол и др.). Основната "борса" на тези контрабандирани стоки е пазарът в Димитровград.

По-малки са обемите на куфарната търговия с **Македония и Югославия, където общият годишен оборот на куфарните търговци слабо надхвърля 100 млн. марки**. Куфарната търговия в тези региони, като правило, е в полза на българските стоки, т.е. преобладаващ е износът, чийто обем през ембарговите години се удвоява (данните са от НСИ).

През 1998 г. Парламентът ратифицира споразумение за свободна търговия между България и Турция, което спомогна да се свият мащабите на куфарната търговия между двете страни. Явлението не е ликвидирано, тъй като според споразумението, българската страна защитава над 3500 стоки, чиито мита не паднаха изведнъж от 1 януари 1999 г., а ще намаляват постепенно до 2002 г. - сред тях са нефтопродукти, хартия, текстил, облекла, обувки, хладилници, черни метали и др. Тези продукти оформят близо 35% от износа ни за Турция. Защитната листа за турските продукти е много по-малка – 350 стоки, или 10 на сто от износа за България.

Едва ли обаче този феномен ще бъде ликвидиран, след като турското правителство започна серия от мерки за съживяване на куфарната търговия, тъй като общият ѝ обем през 1996 г. е бил 8,8 млрд. долара според турската статистика, а през 1997 г. оборотът е паднал до 5,8 млрд. долара. През 1998 г. е реализиран нов 20% спад. Същевременно официалните турски данни сочат, че около 50% от приходите на турската митница са от куфарна търговия.

Същевременно, към 31 декември 1997 г. едва 34 212 български граждани декларират, че живеят в чужбина. Те са най-много в Германия – около 9000; бившия СССР – 3500; Франция – 2900; Австрия – 2700; Чехия – 2300 и т.н. Ако се предположи, че 1/3 от тези над 2 млн. и 300 хил. туристически пътувания през 1996 г. и от 3-те млн. частни ("туристически" + "на гости") излизания от България през 1997 г. се използват за "куфарен бизнес", то биха се получили 1 млн. излизания средногодишно. По-нататък, ако всеки "куфарен" търговец пътува средно по 5 пъти през годината – това означава 200 хил. души. Колкото и приблизителна да е оценката, би могло да се твърди, че между 1/4 и 1/3 от 900-те хиляди заети в частния сектор са ангажирани именно с т.нар. "куфарна" търговия, което я превръща в най-големия сектор, що се отнася до брой заети, на българската икономика. Носещият негативен отенък извод, че най-големият сектор на българската икономика в момента е "маловажната", т.е. дребната контрабанда, не бива да обезсърчава. Точната дефиниция би била от полза при търсенето на решения.

В макроикономически план, от куфарната търговия зависят редица малки и средни предприятия в страната. Специалистите говорят дори за "куфарни малки и средни предприятия". В голяма степен тяхната дейност остава извън рамките на официалната икономика. Досега мерките срещу нея имат по-скоро осъдителен и морален (за този вид нарушения се предвиждат глоби), отколкото репресивен характер.

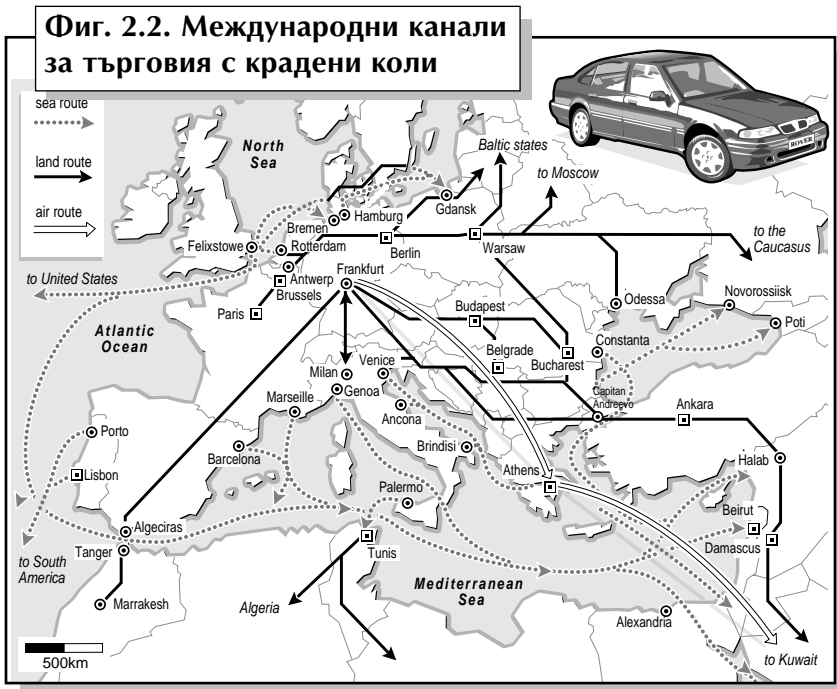
"Куфарната" търговия е многостранен международен проблем. Значителен брой чуждестранни граждани се занимават с този "бизнес" на територията на страната. В този смисъл, "куфарната" търговия може да бъде разглеждана в контекста на транзитната миграция. Всъщност, тя е вид транзитна миграция.

От началото на 90-те години през страната преминават транзит около 5 милиона души. През 1993 г. най-многобройни, например, са турските и румънските граждани – общо над 1/2 от всички транзитни пътници. Турците, преминали през България, са 1 372 578 души; румънците – 1 366 971; гражданите на бивша Югославия – 1 153 143; на бившия СССР – 661 021 и т.н. По-голямата част от тях са гастарбайтери на Запад или "куфарни" търговци. Транзитните имигранти първоначално остават в страната за кратък период от време, в търсене на възможности да продължат пътя си към Западна Европа. Според изследването на Международната организация за миграция (ИОМ), такива са намеренията поне на половината от тях. Не е за подценяване фактът, че близо 13% от транзитните имигранти са с намерение да останат в страната за 1 година. Всъщност не по-малко от 500 хил. души биха останали в страната за продължително време. Това поставя въпросът за финансирането на техния престой. Около 40% смятат да се издържат от спестяванията си, 20% - като работят, 18,8% разчитат на приятели сънародници, намиращи се вече в страната и т.н. Според различни оценки, които остават твърде приблизителни, броят на нелегално пребиваващите в България чужденци варира между 30 и 50 хил. души (ИОМ 1994), т.е. около 3% от заетите в страната. Те намират своите ниши в скритата икономика. Българската администрация реагира на потенциалната опасност от имиграционен натиск на трудовия пазар с приемането на "Програма за противодействие на нелегалната миграция и незаконното пребиваване на чуждестранни граждани в Република България", приета на 19.02.1998 г.

Транзитно преминаващите чуждестранни граждани - "куфарни" търговци, както и българските "куфарджии", обслужват значителна част от нововъзникващия сектор на малки и средни предприятия в България и в други централно и източноевропейски страни. В този смисъл малките и средни предприятия (МСП) зависят в много голяма степен от мащабите на транзитната миграция и "куфарната" търговия. Нещо повече, те предполагат нарастване на транзитната и сезонна миграция, което има несъмнено позитивния ефект да "сдържа" перманентната емиграция.

Както сочи информацията от АМСП (Агенция за малки и средни предприятия), през 1999 г. микропредприятията в търговията с до 10 души персонал са повече от половината от всички действащи МСП. Най-малко половината от тях се поддържат от т.нар. "куфарджии". Друга част са предприятия на временно или постоянно пребиваващи в България граждани на Китай, Сирия, Армения и др.

В съответствие с общоприети класификации от индустриалната икономика, МСП в България могат да бъдат характеризирани от гледна точка на зависимостта им от транзитната миграция и "куфарната" търговия, а също и в зависимост от отношенията им с големите предприятия. По приблизителни оценки "куфарните" МСП са около 50 хил. Те са предприятия, "приемащи цената", но независими, т.е. извън мрежите на големите предприятия. МСП в контакт с големите предприятия (държавни или вече приватизирани) могат да бъдат определени, колкото и парадоксално да изглежда това, като "доминиращи", т.е. налагащи цената "на входа" и "на изхода" на големите държавни предприятия, както и като "толерирани". И двете катего-

рии МСП създават неофициални мрежи. При т.нар. "куфарни" предприятия това не е непременно отрицателен феномен. Вторият тип предприятия определят облика на т.нар. "спонтанна" приватизация (приватизация чрез декапитализация).

Контрабанда на автомобили

Макар и да не е куфарна търговия, незаконният внос на автомобили е част от масовата контрабанда /в стойностно изражение това е най-голямото перо на българския внос – виж т.3.2./, особено разпространен в началото и средата на 90-те години. При този вид контрабанда, пред митническите органи, се използват и се представят подправени документи. Контрабандата и измамите

се извършват от физически лица с участието на фирми. Внасят се както нови, така и употребявани автомобили. Характерно за тези нарушения е занижаването на митническите ставки при нови и употребявани автомобили чрез неправилно изчисляване или умишлено променяне на данни за автомобил, както и вносът и износът на крадени автомобили с подмяна на документи. Контрабандата и измамите се съпътстват от застрахователни измами, промени в документацията, свързани с първоначалната и последващи полицейски регистрации, занижена фактурна стойност и невключени транспортни разходи, използване на нормите за безмитен внос при инвалиди и преселници, без в действителност да има инвалидност или преселничество. Фалшифицират се удостоверения за заболявания, укрива се действителната кубатура и мощност на двигателя, с цел избягване плащането на акциз и др.

Контрабандата на крадени автомобили е изключително доходоносна. Печалбата от продажбата само на един луксозен автомобил може да достигне десетки хиляди лева. Кражбите и контрабандата на коли са в ръцете на организирани на международно ниво банди, като голяма част от тях представляват затворени етнически групи. При контрабандата на крадени автомобили се забелязва стремеж на контрабандистите на всяка цена да получат от държавните органи на получаващата страна такава документация, която под някаква форма да легализира вноса. Целта е да се легализират извършените върху автомобила промени – пренабитни номера, сменен цвят, промени на датите на първоначалните и последващи полицейски и други регистрации.

През България преминава един от основните канали за износ на откраднати автомобили от Европа за Африка и Азия. Някои от градовете в страната са превърнати в депа за откраднати коли от Европа. На пристанищата, тези коли се товарят на кораби и се прехвърлят в Азия и Африка, където следите им се губят. Част от колите остават в България и се продават на по-ниска стойност от реалната, което е индикатор, че колата е открадната.

При контрабандата на автомобили е характерно използването на авторсервиси, в които колите се преобоядисват и номерата на двигателите и ша-

ситата се пренабиват. Съществува информация и за разглобяване на крадени автомобили и пренасянето им под формата на авточасти. При контрабандата се използват подменени регистрационни номера, фалшиви талони за автомобила, лепенки за маркировка и т.н.

2.3. ТРАФИК НА НАРКОТИЦИ, ХОРА И ИСТОРИЧЕСКИ ЦЕННОСТИ

Фиг. 2.3. Новите пътища на наркотрафика

- ← 1. От Турция, през България, Македония, Румъния, Югославия и Албания;
- ↪ 2. От Турция, през Гърция, към Югославия и Албания;
- ← 3. От Турция по море до Румъния към Централна и Източна Европа;
- ← 4. От Турция и Пакистан по море до Албания;
- ← 5. От бившите съветски републики в Средна Азия през Черно море към пристанищата на България и Румъния;
- ← 6. През Русия, Украйна, Молдова, Румъния и България към Западна Европа;
- ← 7. От Латинска Америка, през пристанищата на България към Испания и Холандия.

Наркотрафикът през България

С увеличаването на търговията и свободното придвижване на хора, се засилва и рискът от нарастване на количеството на хероин и други наркотици, които преминават през България. "Балканският маршрут" е един от известните пътища за пренасяне на хероин от Югозападна Азия, през Турция и балканските страни до Западна Европа. Хероинът се пренася по всякакви възможни начини, в количества, вариращи от малки пратки за лична употреба, до огромни търговски пратки. За транспортирането на наркотика се използват най-вече шосейни превозни средства – леки автомобили,

камиони и автобуси. Големи количества наркотици продължават да се пренасят в хладилни камиони и камиони, превозващи бързоразваляеми стоки. Има данни, че лица от италианска, колумбийска, албанска и българска националност разработват нетрадиционни канали за транзитен превоз на кокаин, произвеждан от латиноамериканските картели.

Тъй като Албания продължава да бъде наркоцентър на Балканите, трафикът на хероин, кокаин и хашиш се осъществява с активното съдействие на лица, свързани с албанската мафия. В него обаче участват и българи, турци и представители на други националности, а напоследък има данни за участието на колумбийската мафия при разработката на нетрадиционни канали за транзитен превоз на кокаин от Латинска Америка.

Косвена индикация за размерите на трафика на наркотици са заловените от компетентните власти пратки. През първото полугодие на 2000 г., например, по българските граници са разкрити над един тон наркотици, задържани са 60 нарушители, предимно мъже. Количеството на хероина е над 800 килограма, количеството на хашиша и марихуаната е над 200 кг. Иззети са над 20 кг. амфетамин, над 6000 хапчета екстази и каптагон, над 3000 литра оцетен анхидрид и фенилоцетна киселина. Основно разкритията са направени преди всичко на граничния пункт Капитан Андреево, както и на граничните пунктове Малко Търново, Калотина, Златарево, Гюешево, аерогара София, Видин и Русе.

ТАБЛИЦА 2.1. Заловени количества дрога и прекурсори през 1999 г. [15]

Наркотици	Брой случаи	Заловено количество
Хероин	14	261,600 kg
Кокаин	5	13,100 kg
Марихуана	3	0,019 kg
Опиум	1	0,016 kg
Морфин	1	0,030 kg
Екстази	2	992 таблетки
Ефедрин	2	21 760 таблетки
Оцетен алдехид	2	2213 литра
Общо разкрити случаи	30	

Конфискуването на отделни пратки, разкриването на каналите за транспортиране и замесените в тях лица, както и анализът на събраната информация, ще подпомогнат дейността на митническите и полицейските органи по разкриване и предотвратяване на част от трафика през страната. Никой обаче не си прави илюзията, че в обозримо бъдеще наркомагистралата, идваща от Азия и преминаваща през България, ще може да бъде пресечена изцяло.

Интерес представлява и еволюцията на вътрешния наркопазар. У нас се наблюдава характерната за целия свят тенденция за движение на дрогата към периферните за страната райони. Според направените експертни и анкетни изследвания, около 50-70 хиляди души пушат ганджа. От средата на 90-те години разкритите наркополета с канабис) се удвояват всяка година (табл. 2.2). Най-големите ниви с канабис са разкрити в районите на Благоевград, Петрич, Варна, Пазарджик, Пловдив и Кюстендил. Вече съществуват канали за неговия износ най-вече за Гърция и Кипър. Заради засилената активност на полицията в районите на Югозападна България, отглеждането на марихуана се прехвърля постепенно към Северна България. През 1999 г. бяха разкрити големи площи с канабис в районите на Враца и Русе.

Около 10 000 българи са зависими от хероина, а към 40-50 хиляди души прибягват до лекарствени средства със сходен ефект (диазепан).

ТАБЛИЦА 2.2. Разкрити наркополета с канабис в България [16]

Година	Разкрити площи
1994	9 gka
1995	120 gka
1997	200 gka
1998	501 gka

Оценките на българския пазар на наркотици не надхвърлят 200-300 млн. марки, поради ниската платежоспособност на клиентите. Поради това, черният пазар на наркотици е наводнен с некачествена стока и според Националния център по наркомания, близо 95% от съставките в хероина са фалшиви. Скъпата дрога, като кокаина например, който се продава по 120 марки за 1 грам, е най-разпространена сред силовите структури, където голяма част от "борците" са пристрастени към нея.

Броят на употребяващите наркотични вещества непрекъснато расте. Ако през 1972 г. те са били 190 души, то според някои оценки, броят на ре-

довно употребяващите наркотици понастоящем е над 50 000. Основната причина за тази негативна тенденция е липсата на обществен имунитет – държавата третира наркотиците като медицински, а не като социално-икономически проблем.

Трафикът на хора

Търговията с хора се разраства и включва превозването на нелегални имигранти, жени за проституция, наемна сила за работа в робски условия, трафика на деца и незаконно осиновяване за огромни суми. Нелегалните потоци се контролират от организираната престъпност. В нелегалния трафик на хора участват служители от паспортните служби, които приемат за достоверни фалшифицирани документи за самоличност като паспорти и идентификационни карти. Използват се специални средства за фалшифициране на български и чуждестранни задгранични паспорти: отливки от печати на регионални и национални полицейски служби, които се използват за заверка на задграничните паспорти (сухи и мастилени печати), копия на печати от входно-изходни ГКПП (български, турски и румънски ГКПП), документи за постоянно пребиваване в страната, задгранични паспорти (празни бланки) без снимки и с непопълнени имена, щемпели на туристически фирми и хотели в различни градове, копия от печати на фирми и подправени визи за преминаване на границата. Прави впечатление, че лицата, занимаващи се с нелегален трафик на хора, често са с двойно гражданство (напр. българско и турско) и използват различни имена. В трафика са замесени фирми, занимаващи се с визови услуги и туристически агенции. Контрабандистите използват мрежа от доверени хотелиери и хора, даващи под наем частни квартири.

Нелегалното превеждане на хора през границата се извършва от "каналджии". Водачите "каналджии" често са лица, осъждани многократно, но продължаващи да се занимават с този вид дейност. Обикновено преминаването през границата по суша става на групи, които се водят от водач, познаващ изключително добре района за преминаване. Той е свързан с централа в някой от големите градове, където става разпределението на хората за преминаване. Кандидат-бегълците имат сборен пункт – гара, ресторант, къща. След това ги посрещат в близост до границата, извозват ги с транспорт и там вече ги поемат водачите. Каналите за трафик на хора се контролират от организираната престъпност и каналджиите редовно правят отчисления за организаторите във вътрешността на страната.

При трафика на хора, много често се използват автобуси и камиони, в които има тайници. Обикновено "пратките" се съпровождат от организаторите на канала или техни доверени лица с леки автомобили, които ескортират пратката до граничния пункт и изчакват, докато превозното средство премине границата. Незаконно преминаващите границата често са придружавани от децата си, носят малко багаж, минимум дрехи и нямат документи за самоличност и пари в себе си. През границата нелегално преминават и отвлечени и принудително заставени да проституират момичета.

Нелегалният трафик на хора е другото важно направление, към което се ориентира криминогенният контингент, наред с трафика на дрога. Нелегалното превеждане на хора през границите на балканските държави е много успешен и развиващ се бизнес. Освен с прехвърлянето на местни граждани, желаещи да живеят и работят в Западна Европа и Америка, той е свързан и с извеждане на чужди граждани, най-често граждани на азиатски и аф-

рикански държави или съседни на България страни. Трафикът на някои от тях е свързан с проституцията на Запад. По данни на Международната организация за емиграция на ООН във Виена, от Източна Европа се извеждат нелегално около 10 000 бели робини годишно.

Според различни оценки, от началото на демократичните промени до 1999 г. между 20 и 40 хил. души са се опитали да преминат нелегално през граничната бразда. Ако се прибавят и спрените по външните ни граници, броят им се удвоява. Само за 1999 г., по данни на Гранична полиция, са заловени 22 733 нарушители на държавната граница, което е с 4500 души повече, в сравнение с предишната година. Най-активни нарушители през 1999 г. са били румънците – 2933 души, следвани от турци, молдовци и т.н. (табл. 2.3).

ТАБЛИЦА 2.3. Най-активните нелегални нарушители според тяхната националност за 1999 г. [17]

Румънци	2933
Турци	2561
Молдовци	912
Афганистанци	305
Македонци	270
Югославяни	248
Украинци	226
Китайци	192
Албанци	173

След 10 ноември 1989 г. се очертаха няколко основни канала за трафик на хора от и през България:

1. Изселническият трафик. Над 300 000 български турци се изселиха в Турция за периода 1989-1992 г. [18] След наложените ограничения от турска страна нелегалният трафик на хора към Турция продължи с нарастваща сила поради няколко причини: а) наличие на разделени семейства, вкл. изоставени в България деца; б) икономически причини – търсене на препитание.

Според някои експертни оценки, между 30 и 50 млн. долара се разиграват в изселническият нелегален пазар, включващ издаването на фалшиви и редовни визи.

2. Криминогенен трафик. Това са най-вече лица, които през активния туристически сезон се занимават с джебчийство и кражби, предимно в Гърция. Тук се включва и нелегалното прехвърляне на бременни жени в южната ни съседка, за да родят децата си в чужбина, където предварително е уговорена продажбата на новороденото, като продажбената цена се движи между 10 и 15 хил. марки. Един от най-печелившите трафици е този на жени и момичета, продавани за проституция. Контрабандата на стоки от съседните държави също е свързана с криминогенния трафик на хора.

3. Трафик на български граждани за работа в съседни държави. Най-масов е трафикът на жени, докато мъжете се наемат незаконно, главно като сезонни работници. По някои оценки, нелегално пребиваващите там българи са между 50 и 89 хиляди души.

4. Международен трафик на емигранти от "третия свят". България се използва като преходен лагер, а базата е в Истанбул. Нелегалният път от Близкия Изток през Турция и България за Западна Европа струва на емигрантите до 15 000 марки, като се заплаща поотделно всеки преминават етап. Нелегалната мрежа включва и временни лагери в страната ни за уреждане на документи, с оглед незаконно преминаване в чужбина. Край Асеновград бе разбит нелегален лагер за кюрди. В тези канали българските участници са само посредници.

Като се има предвид, че само в София полулегално работещите публични домове са около 90, експертните оценки сочат, че проституиращите жени и момичета в страната са между 12 и 15 хиляди. Месечната печалба от този бизнес е около 50 млн. марки.

Част от проститутките се извеждат извън страната, като най-успешно се пласират в Турция, Гърция, Македония, Полша и Чехия. Това става предимно чрез фирмите за набиране на компаньонки и кандидатки за работа в чужбина. В страната има около 300 подобни фирми, но нито една от тях няма лиценз за набиране на компаньонки или танцьорки. Според изследване на фондация "Асоциация Анимус", 94% от обявите за работа в чужбина са търсили привлекателни и необвързани с брак жени на възраст до 25 години. Износът на "бели робини" от България се извършва основно по два канала:

1. Южен канал – през Турция и Гърция до Кипър и Италия
2. Западен канал – през Румъния за Западна Европа.

Според неофициални данни около 10 000 българки проституират в чужбина. [19]

Трафик на културно-исторически ценности.

Предмети, свързани с културно-историческото наследство на страната, се разпродават на безценица в чужбина. Уникални произведения на изкуството и паметници на културата напускат по контрабанден начин пределите на страната. Една от причините за това е липсата на ясна и точна регламентация, друга – свиването на легалния пазар на културно-исторически ценности в страната. Истинският пазар на иманярските находки е на Запад и за да бъдат пренесени тези ценности се използва контрабандата.

По приблизителни данни, в страната работят активно над 3500 иманяри и техният брой непрекъснато нараства. Те щедро инвестират в хора и техника и се ориентират към системни разкопки, като постоянно увеличават мащабите на дейността си. Освен това, по време на извършваните от тях разкопки, в резултат на неспазване на основни изисквания на археологическата дейност се унищожават безценни паметници на културата.

Съществува цялостна система на организация от намирането на паметника на културата до продажбата му зад граница. В България съществуват специализирани престъпни групи, които извършват незаконна търговията с антики. Те изкупуват старинни предмети и ги изнасят по тайни канали за Западна Европа, Япония и САЩ. Безценни икони, картини и църковни предмети напускат страната. По груби изчисления, спасените от незаконен износ предмети представляват 10- 15 % от изнесените. Това означава, че през последните десетина години най- малко 300 000 единици културни ценности са напуснали страната.